

A L E K S A N D R   P O E S J K I N

*De*  
**Kapiteinsdochter**

---

---

*Een roman*

1836



## Voorwoord

---

De Kapiteinsdochter is Poesjkins enige volwaardige roman en zijn laatste grote prozawerk. Hij schreef hem in 1836, het jaar voor zijn dood in een duel. Het boek verscheen enkele maanden voor zijn einde in het tijdschrift *Sovremennik* en werd onmiddellijk beschouwd als een meesterwerk — een oordeel dat de tijd alleen heeft bevestigd. Poesjkin was zesendertig jaar oud.

De roman speelt in de jaren 1770, tijdens de grote boerenopstand onder leiding van Jemeljan Poegatsjov — een kozak die zich uitgaf voor de vermoorde tsaar Peter III en het zuidelijke Rusland in vlam zette. Poesjkin had jarenlang archiefonderzoek gedaan naar deze opstand en er een historische studie over geschreven. De Kapiteinsdochter is de fictieve pendant: dezelfde gebeurtenissen, maar gezien door de ogen van Pjotr Grinev, een jonge adellijke officier die door het lot op de verkeerde plek terecht komt.

Grinev is gestationeerd op het kleine fort Belogorsk, diep in de steppe. Daar raakt hij bevriend met de kapitein en diens gezin, en verliefd op zijn dochter Masja — de kapiteinsdochter van de titel. Als Poegatsjov het fort inneemt en de kapitein laat ophangen, begint een spannende reeks wendingen waarin Grinev en Masja telkens op de grens staan van redding en ondergang, en waarin Poegatsjov zelf een van de meest verrassende figuren uit de Russische literatuur blijkt te zijn.

Want Poegatsjov is geen monster. Poesjkin schildert hem als ruw, grillig en meedogenloos — maar ook als iemand met een eigen code van eerlijkheid, met humor, met grootmoedigheid jegens wie hem welwillend behandelde. De scène waarin hij Grinev vrijlaat omdat die hem ooit een hazenpels gaf in een sneeuwstorm, is tegelijk komisch en ontroerend. Poesjkin had zelf jarenlang in de buurt van politieke gevangenen en banneling geleefd. Hij wist hoe macht en menselijkheid kunnen samengaan — en hoe teer de grens is.

De Kapiteinsdochter is geschreven in een heldere, directe stijl die ver verwijderd is van de romantische uitbundigheid van zijn tijd. Poesjkin bewonderde Walter Scott en wilde een Russische historische roman schrijven die even sober en even treffend was als de beste Engelse voorbeelden. Hij slaagde daarin volledig. Het boek leest als een avonturenroman, maar is tegelijk een portret van een tijdperk, een liefdesverhaal, en een meditatie over eer, trouw en de willekeur van het lot.

Lees het zonder haast. Elke scène telt.

— *De redactie*

## Inhoudsopgave

|                   |     |
|-------------------|-----|
| <b>I</b> .....    | 6   |
| <b>II</b> .....   | 16  |
| <b>III</b> .....  | 29  |
| <b>IV</b> .....   | 37  |
| <b>V</b> .....    | 49  |
| <b>VI</b> .....   | 59  |
| <b>VII</b> .....  | 72  |
| <b>VIII</b> ..... | 81  |
| <b>IX</b> .....   | 91  |
| <b>X</b> .....    | 98  |
| <b>XI</b> .....   | 108 |
| <b>XII</b> .....  | 122 |
| <b>XIII</b> ..... | 131 |
| <b>XIV</b> .....  | 140 |

---

# I

## Sergeant bij de garde

---

---

Mijn vader, Andrej Petrovitsj Grinev, had in zijn jonge jaren onder graaf Münnich gediend en was in 17.. met de rang van majoor afgezwaaid. Sindsdien woonde hij voortdurend op ons landgoed in het gouvernement Simbirsk. Daar trouwde hij met Avdotja Vassiljevna, de oudste dochter van een arme edelman uit de buurt. Van de negen kinderen die uit dit huwelijk werden geboren, bleef alleen ik in leven; al mijn broers en zussen stierven op jonge leeftijd. Door de gunst van vorst Banoezjin, een verre verwant van ons en majoor bij de garde, was ik als sergeant ingeschreven bij het Semjonovski-regiment. Men nam aan dat ik met verlof was tot mijn opvoeding voltooid zou zijn. In die tijd werden kinderen nog op een heel andere manier grootgebracht dan tegenwoordig.

Van mijn vijfde af werd ik toevertrouwd aan de jager Savelijtsj, een man van vaste trouw en nuchterheid, die daarom waardig werd geacht mijn oppasser te worden. Dankzij zijn zorg kon ik op mijn twaalfde lezen en schrijven en gold ik als een kenner van windhonden. Om mijn opvoeding te vervolmaken huurde mijn vader een Fransman in, monsieur Beaupré, die tegelijk met de jaarlijkse lading wijn en Provençaalse olie uit Moskou werd meegebracht. Zijn komst viel Savelijtsj zwaar tegen.

'Het kind is gewassen, gekamd en gevoed, dank u zeer,' mompelde hij. 'Wat heeft het voor zin geld uit te geven aan zo'n monsieur, alsof er in huis geen bedienden genoeg zijn?'

Beaupré was in zijn vaderland eerst kapper geweest, daarna soldaat in Pruisen, en ten slotte naar Rusland gekomen om 'opvoeder' te worden, zonder precies te weten wat dat woord inhield. Hij was een goeie kerel, maar vreselijk verstrooid en lichtzinnig. Zijn grootste zwakte was de vrouwen; en zoals hij zelf zei, stond hij ook niet afkerig tegenover de fles -- of, zoals wij in Rusland zeggen, hij hield van sterke drank. In ons huis echter kwam wijn alleen op tafel, en dan nog slechts in kleine glaasjes; en op de een of andere manier kreeg de opvoeder er nooit een toegeschoven. Zo raakte Beaupré gewend aan Russische wodka en gaf hij die tenslotte de voorkeur boven alle wijnen van zijn eigen land, omdat die beter voor de maag zouden zijn. Wij werden dikke vrienden. Hoewel hij volgens de overeenkomst verplicht was mij Frans, Duits en alle wetenschappen bij te brengen, gaf hij er de voorkeur aan van mij wat Russisch gebabbel te leren. Ieder deed waar hij zin in had; onze vriendschap was hecht en ik wenste geen betere leermeester. Maar het lot scheidde ons spoedig, en wel door een voorval dat ik hier zal vertellen.

Op een mooie dag kwamen de wasmeid Polasjka, een dik meisje met pokkenlittekens, en de eenogige koeienmeid Akoelka bij mijn moeder met zulke verhalen over die 'monsieur' dat zij, die zulke grapjes helemaal niet kon waarderen, haar beklag bij mijn vader deed. Mijn vader, een man van driftig karakter, liet onmiddellijk die schavuit van een Fransman bij zich komen. Men antwoordde onderdanig dat monsieur juist les aan het geven was. Mijn vader stormde mijn kamer binnen. Beaupré sliep de slaap der

rechtvaardigen op zijn bed. Ikzelf was verdiept in een hoogst boeiende bezigheid. Uit Moskou hadden we een landkaart gekregen, die aan de muur hing zonder ooit te worden gebruikt en die mij al lang lokte door het stevige, grote papier. Eindelijk had ik besloten er een vlieger van te maken. Nu Beaupré sliep, was ik aan het werk gegaan.

Mijn vader kwam precies op het ogenblik binnen dat ik de staart vastbond aan Kaap de Goede Hoop.

Bij het zien van mijn aardrijkskundige studie gaf hij mij een harde draai om de oren, sprong naar Beauprés bed, rukte hem zonder omhaal wakker en begon hem uit te schelden. Beaupré, in de war en beneveld, probeerde vergeefs overeind te komen; de arme opvoeder was stomdronken. Mijn vader greep hem bij de kraag van zijn rok, schopte hem de kamer uit en ontsloeg hem dezelfde dag nog, tot onuitsprekelijke vreugde van Savelijtsj.

Zo was mijn opvoeding voltooid.

Ik leefde als een echte huiskamerzoon, vermaakte mij met het opjagen van duiven op het dak en het spelen van haasje-over met de jongens van het erf, tot ik voorbij mijn zestiende was. Maar op die leeftijd veranderde mijn leven ingrijpend.

Op een herfstdag stond mijn moeder in de salon jam van honing te koken. Ik likte mijn lippen af terwijl ik toekeek en nu en dan van de kokende vloeistof proefde. Mijn vader zat bij het raam en had net het Hofalmanak geopend dat hij ieder jaar ontving. Hij was dol op dat boek; hij las er nooit in zonder de grootste aandacht, en het had de gave zijn humeur grondig te bederven. Mijn moeder, die al zijn kuren door en door kende, probeerde het ongelukkige boek meestal verborgen te houden, zodat het soms maandenlang

niet onder zijn ogen kwam. Maar als hij het eenmaal gevonden had, liet hij het uren niet los. Nu las hij erin, haalde telkens zijn schouders op en mompelde halffluid:

'Generaal! Hij was sergeant in mijn compagnie. Ridder in de Russische orden! Is het zó lang geleden dat wij...'

Ten slotte smeed mijn vader het almanak van zich af op de sofa en verviel in een somber gepeins dat nooit veel goeds voorspelde.

'Avdotja Vassiljevna,' zei hij scherp tegen mijn moeder, 'hoe oud is Petroe sja nu?'

'Hij is net zeventien geworden,' antwoordde mijn moeder. 'Petroesja is geboren in hetzelfde jaar dat tante Anastasja Garasimovna een oog verloor, en dat...'

'Goed,' viel mijn vader haar in de rede, 'dan wordt het tijd dat hij gaat dienen. Tijd dat hij ophoudt rond te hangen in de meisjeskamers en in de duiventil te klimmen.'

De gedachte aan een aanstaande scheiding trof mijn moeder zo diep dat de lepel uit haar hand in de pan viel en haar ogen vol tranen schoten. Ik daarentegen voelde een vreugde die ik nauwelijks kan beschrijven. In mijn hoofd vermengde het idee van dienst met de vrijheid en genoegens die Petersburg bood. Ik zag mezelf al officier bij de garde -- in mijn ogen de hoogste graad van menselijk geluk.

Mijn vader hield er niet van zijn plannen te wijzigen of uit te stellen. De dag van mijn vertrek werd meteen vastgesteld. De avond tevoren zei hij dat hij mij een brief zou meegeven voor mijn toekomstige meerdere en vroeg mij pen en papier te brengen.

'Vergeet niet, Andrej Petrovitsj,' zei mijn moeder, 'mij aan vorst Banoezjin te herinneren; zeg hem dat ik hoop dat hij alles zal doen wat hij kan voor mijn Petroesja.'

'Onzin!' riep mijn vader fronsend. 'Waarom zou ik aan vorst Banoezjin schrijven?'

'Je zei net dat je zo goed was om aan Petroesja's meerdere te schrijven.'

'En wat dan nog?'

'Maar vorst Banoezjin is Petroesja's meerdere. Je weet heel goed dat hij op de lijst van het Semjonovski-regiment staat.'

'Op de lijst! Wat kan mij dat schelen of hij erop staat of niet? Petroesja gaat niet naar Petersburg! Wat zou hij daar leren? Geld uitgeven en dwaasheden begaan. Nee, hij gaat bij de troepen dienen, hij zal buskruit ruiken, hij zal soldaat worden en geen luilak bij de garde, hij zal de riemen van zijn ransel verslijten. Waar is zijn patent? Geef hier.'

Mijn moeder ging het patent halen, dat zij in een doosje bewaarde bij mijn doopkieren, en gaf het met bevende hand aan mijn vader. Hij las het aandachtig door, legde het voor zich op tafel en begon zijn brief.

De nieuwsgierigheid prikte mij.

'Waar zal ik heen gestuurd worden,' dacht ik, 'als het niet Petersburg is?'

Ik liet mijn vaders pen geen moment los met mijn ogen terwijl die langzaam over het papier ging. Eindelijk was hij klaar, vouwde de brief met mijn patent in dezelfde omslag, zette zijn bril af, riep mij en zei:

'Deze brief is gericht aan Andrej Karlovitsj R., mijn oude vriend en kameraad. Je gaat naar Orenburg om onder hem te dienen.'

Al mijn schitterende verwachtingen en hoge verwachtingen spatten uiteen. In plaats van het vrolijke, levendige leven in Petersburg wachtte mij een saai bestaan in een verre, wilde streek. Militaire dienst, die mij een ogenblik geleden nog zo aantrekkelijk leek, kwam nu afschuwelijk voor. Maar er zat niets anders op dan berusting. De volgende morgen stond er een reiskibitka voor de voordeur. Er waren een koffer en een doos met theeservies ingepakt, en wat servetten vol met broodjes en kleine gebakjes -- de laatste verwendheid van thuis.

Mijn ouders zegenden mij, en mijn vader zei:

'Vaarwel, Petja. Dien trouw degene aan wie je trouw hebt gezworen; gehoorzaam je meerderen; zoek geen protectie; dring niet aan op actieve dienst, maar weiger hem ook niet, en denk aan het spreekwoord: "Pas op je jas zolang hij nieuw is, en op je eer zolang hij jong is."

Mijn moeder smeekte mij met tranen mijn gezondheid niet te verwaarlozen en bad Savelijsj goed op haar lieveling te passen. Ik droeg een korte hazen-touloup en daarover een dikke vossebonten pels. Ik stapte met Savelijsj in de kibitka en vertrok naar mijn bestemming, hevig snikkend.

Ik kwam 's nachts in Simbirsk aan, waar ik vierentwintig uur zou blijven zodat Savelijsj allerlei opdrachten kon uitvoeren. Ik bleef in een herberg, terwijl hij eropuit ging om te doen wat nodig was. Moe van het uitzicht op een vuile steeg begon ik door de kamers van de herberg te dwalen. Ik kwam in de bijlartkamer. Daar

trof ik een lange heer van een jaar of veertig, met lange zwarte snorren, in een kamerjas, een keu in de hand en een pijp in de mond. Hij speelde met de marker, die een glas brandewijn kreeg als hij won en onder de tafel door moest kruipen als hij verloor. Ik bleef kijken; hoe langer het spel duurde, hoe vaker de marker onder de tafel verdween, tot hij er tenslotte helemaal bleef liggen. De heer hield hem een korte, krachtige preek en nodigde mij uit een partijtje mee te spelen. Ik antwoordde dat ik biljarten niet kende. Dat vond hij blijkbaar vreemd. Hij keek mij met een soort medelijden aan, maar bleef toch met mij praten. Ik vernam dat hij Ivan Ivanovitsj Zoerin heette, commandant was van een eskadron huzaren van het zoveelste regiment, dat hij op dat moment rekruteerde in Simbirsk en dat hij in dezelfde herberg logeerde als ik. Zoerin vroeg mij met hem te lunchen, soldatenmanier, op wat de hemel schenkt. Ik nam graag aan; wij gingen aan tafel. Zoerin dronk stevig door en spoorde mij aan hetzelfde te doen, want ik moest wennen aan de dienst. Hij vertelde rake verhalen waar ik om brulde van het lachen, en wij stonden op als de beste vrienden. Toen stelde hij voor mij biljarten te leren.

'Het is een noodzaak voor soldaten als wij,' zei hij. 'Stel dat je in een provinciestedje komt; wat doe je dan? Je vindt niet altijd een jood om een spelletje mee te spelen. Kortom, je gaat naar de herberg en speelt biljart, en om te spelen moet je het kunnen.'

Die redenen overtuigden mij volkomen en met grote ijver begon ik mijn les. Zoerin prees mij luid; hij was verbaasd over mijn snelle vorderingen en na een paar lessen stelde hij voor om voor geld te spelen, al was het maar om een groesj (twee kopeken), niet om het geld, maar om niet voor niets te spelen, wat volgens hem een heel slechte gewoonte was.

Ik stemde toe. Zoerin bestelde punch en raadde mij aan ervan te proeven, steeds herhalend dat ik aan de dienst moest wennen.

'En wat is de dienst zonder punch?' zei hij.

Ik volgde zijn raad. Wij speelden door en hoe meer ik nipte, hoe brutaler ik werd. Mijn ballen vlogen over de banden heen. Ik werd kwaad; ik snauwde de marker af die voor ons noteerde. Ik verhoogde de inzet; kortom, ik gedroeg mij als een schooljongen die net vrij is. Zo vloog de tijd voorbij. Tenslotte keek Zoerin op de klok, legde zijn keu neer en zei dat ik honderd roebel had verloren. Dat bracht mij helemaal van slag; mijn geld zat bij Savelijtsj. Ik begon excuses te stamelen, maar Zoerin zei: 'Maak je geen zorgen; ik kan wachten. Laten we nu naar Arinoesjka gaan.'

Wat verwacht je? Ik sloot de dag even dwaas af als ik hem begonnen was. Wij soupeerden bij die Arinoesjka. Zoerin vulde mijn glas steeds opnieuw, herhalend dat ik aan de dienst moest wennen. Toen ik opstond kon ik nauwelijks op mijn benen staan. Om middernacht bracht Zoerin mij terug naar de herberg. Savelijtsj kwam ons bij de deur tegemoet. 'Wat is er met je gebeurd?' zei hij treurig toen hij de onmiskenbare sporen van mijn ijver voor de dienst zag. 'Waar heb je je zo volgegoten? O hemel, zoiets is ons nog nooit overkomen.'

'Hou je mond, ouwe uil,' antwoordde ik stamelend, 'je bent zelf dronken, zeker. Ga naar bed... maar help mij eerst naar bed.'

De volgende dag werd ik wakker met een barstende hoofdpijn. De gebeurtenissen van de vorige avond herinnerde ik me slechts vaag. Mijn gepeins werd onderbroken door Savelijtsj, die binnenkwam met een kop thee.

'Je begint vroeg met je vrijheid, Petr Andrejevitsj,' zei hij hoofdschuddend. 'Waar haal je het vandaan? Noch je vader noch je grootvader waren drinkers. Over je moeder zwijgen we; die heeft sinds haar geboorte nooit iets anders gedronken dan kwas. Dus wiens schuld is het? Die vervloekte monsieur natuurlijk; die heeft je mooie dingen geleerd, die schurk, en het was de moeite waard een heiden als bediende te nemen, alsof onze heer niet genoeg eigen mensen had!' Ik schaamde me. Ik draaide me om en zei: 'Ga weg, Savelijtsj; ik wil geen thee.'

Maar Savelijtsj was niet meer te stuiten zodra hij eenmaal begon te preken.

'Zie je nu, Petr Andrejevitsj,' vervolgde hij, 'wat het is om dwaasheden te begaan? Je hebt hoofdpijn; je wilt niets nemen. Een dronkaard deugt nergens voor. Neem dan tenminste een augurk met honing of een half glaasje wodka om bij te komen. Wat denk je?'

Op dat ogenblik kwam een jongen binnen met een briefje van Zoerin. Ik vouwde het open en las: 'Waarde Petr Andrejevitsj, Wees zo goed mij per drager de honderd roebel te sturen die u gisteren aan mij verloren hebt. Ik heb het geld hard nodig. Uw toegenegene Ivan Zoerin.'

Er zat niets anders op. Ik zette een onverschillig gezicht op, wendde me tot Savelijtsj en beval hem honderd roebel aan de jongen te geven.

'Wat -- waarom?' vroeg hij stomverbaasd.

'Ik ben hem dat schuldig,' antwoordde ik zo koel mogelijk.

'Schuldig aan hem!' riep Savelijtsj, wiens verbazing nog groeide. 'Wanneer heb je de tijd gehad zo'n schuld te maken? Dat is onmogelijk. Doe wat u wilt, excellentie, maar dit geld geef ik niet.'

Toen begreep ik dat ik op dit beslissende moment de koppige oude man niet kon laten winnen, anders zou ik nooit meer van zijn voogdij afkomen. Ik keek hem hooghartig aan en zei:

'Ik ben je heer; jij bent mijn dienaar. Het geld is van mij; ik heb het verloren omdat ik dat wilde. Ik raad je aan niet eigenwijs te zijn en te gehoorzamen.' Mijn woorden troffen hem zo dat hij de handen ineen sloeg en roerloos bleef staan. 'Sta je daar als een paal?' riep ik boos. Savelijtsj begon te huilen.

'O mijn vader, Petr Andrejevitsj,' snikte hij met bevende stem, 'maak me niet dood van verdriet. O mijn licht, luister naar mij, oude man; schrijf aan die rover dat je maar een grapje maakte, dat we nooit zoveel geld hebben gehad. Honderd roebel! Goeie hemel! Zeg hem dat je ouders je streng verboden hebben om iets anders dan om noten te spelen.'

'Zul je je mond houden?' viel ik hem haastig in de rede. 'Geef dat geld, of ik schop je eruit.' Savelijtsj keek mij aan met een diepe, droeve blik en ging mijn geld halen. Ik had medelijden met de arme oude man, maar ik wilde mijn gezag laten gelden en bewijzen dat ik geen kind meer was. Zoerin kreeg zijn honderd roebel.

Savelijtsj had haast om mij uit die ongelukkige herberg weg te krijgen; hij kwam binnen en zei dat de paarden aangespannen stonden. Ik verliet Simbirsk met een onrustig geweten en enig stil berouw, zonder afscheid te nemen van mijn leermeester, van wie ik toen niet vermoedde dat ik hem ooit zou weerzien.

## II

### De gids

---

---

Tijdens de reis waren mijn gedachten weinig opbeurend. Geld telde in die tijd nog zwaar, en mijn verlies in Simbirsk woog dan ook niet gering. Ik moest wel bekennen dat ik mij in die herberg als een dwaas had gedragen. Ik voelde me schuldig tegenover Savelijtsj. Al die gedachten kwelden mij. De oude man zat mokkend voor in de slee, het gezicht afgewend, en kuchte nu en dan boos. Ik had vast besloten het goed te maken, maar wist niet hoe te beginnen. Ten slotte zei ik:

'Luister eens, Savelijtsj, laten we erover ophouden. Laten we vrede sluiten.'

'Ach, vadertje, Petr Andrejevitsj,' antwoordde hij met een diepe zucht, 'ik ben kwaad op mezelf. Alles is mijn schuld. Waarom liet ik je alleen in die herberg? Maar wat kon ik eraan doen? De duivel wilde het zo. Waarom moest ik zo nodig bij de diakenvrouw op bezoek? En zo gebeurde het, zoals het spreekwoord zegt: ik ging de deur uit en belandde in de gevangenis. Wat een pech! Wat een pech! Hoe durf ik nog voor mijn heer en mevrouw te verschijnen? Wat zullen ze zeggen als ze horen dat hun kind een dronkaard en gokker is geworden?'

Om de arme Savelijtsj te troosten gaf ik hem plechtig mijn woord dat ik voortaan geen kopeke meer zou uitgeven zonder zijn